

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. We hadden boeiende gesprekken in het groothuisbezoek. Ik schreef daar eerder over in het kerkblad. Als u niet aan deze geloofsgesprekken hebt deelgenomen, dan hebt u echt wat gemist, want het was uitermate boeiend om van elkaar te horen welke psalmen men niet dan wel niet goed over de lippen krijgt. Maar ook en zeker niet minder boeiend om te horen met welke psalm men leeft, welke psalm iemand vertroost en opheft, waardoor zij/hij weer verder kan met haar/zijn leven.

Wat aan het eind van al die gesprekken bleek: dat niet Psalm 23, zoals je misschien zou verwachten, maar dat Psalm 139 van velen de lievelingspsalm is. Waar je in een andere psalm nog wel eens wat afstand wilt voelen tussen jou en de 'ik' van de psalm, daar is dat hier geheel afwezig. Mensen herkennen zich direct in de 'ik'. De 'ik' (van de psalm), dat zijn ze zelf. Zo wordt dat door veel mensen beleefd, zo ontdekte ik.

Het kan niet verbazen dat deze psalm veel mensen dierbaar is. De psalm vertolkt een diep, misschien moet je zelfs wel zeggen, het diepst verlangen van de mens: dat is dat je je gekend en doorgrond weet, bemind. En ook: dat Hij, de Eeuwige, je steeds nabij is, dat Hij je geheel en al omringt, van achteren en van voren. Je geheel gekend weten en geheel geborgen, want omringd, dat zijn dingen die mensen diep raken. Die mensen een ongelooflijk goed gevoel geven én die ervoor zorgen dat je kunt leven en sterven, om woorden van Zondag 1 uit de Heidelbergse Catechismus te gebruiken.

2. Ja, een prachtige psalm is Psalm 139. Wie zou dat niet beamen? Alleen jammer van die verzen aan het slot! Die zouden er niet in moeten staan: 'O God, breng de zondaars om'. Het staat er zelfs nog harder:

*'O God, dood de zondaar,
gij, de mannen des bloeds, wijkt van mij.
Ze spreken arglistig over u,
ze misbruiken uw naam.
Zou ik niet wie U haten, HEER, haten,
en aan wie tegen u opstaan, geen enorme hekel hebben?
Met een volkomen haat haat ik hen,
tot vijanden zijn zij voor mij.'*
(vv. 19-22)

Het zijn woorden die jij, als je toch een beetje geciviliseerd mens bent, niet in de mond zou nemen. Als Psalm 139 in vers 18 geëindigd was, zou het één van de mooiste liederen uit het psalter zijn geweest, zo is ooit opgemerkt. Velen zullen dat beamen. Die verzen 19-22 zouden er niet in moeten staan. En zo gaan wij er vervolgens ook mee om, we laten ze in een dienst gewoon weg. We doen alsof ze er niet in staan.

Bij een uitvaart word ik dan ook nog wel eens verzocht om toch vooral die verzen niet te lezen: 'Leest u maar tot en met vers 18.' De allerlaatste twee verzen zouden dan weer wel mogen, maar omdat dat ook weer een beetje raar staat, wil men graag dat er tot en met vers 18 gelezen wordt.

We maken – graag – een eigen selectie, onze eigen selectie. Iets dat geheel past bij een moderne geloofsbeleving: we stellen graag ons eigen geloofspakketje samen. Een pakketje dat vaak uit troost en bemoediging bestaat, omdat we dat zo nodig hebben, en waarin we ons ontdoen van de kritische en lastige passages en bijbeldverhalen. Alsof we die niet nodig zouden hebben om mens te zijn voor het aangezicht van de Eeuwige.

3. Weet dat ik uw kritische tegenstem van vanmorgen ook heus wil horen: 'Maar hoor je dan niet wat er gezegd, waar deze bidder om vraagt, dat zijn toch woorden die je niet zomaar op de lippen mag/wilt nemen.' Nergens elders in het Oude Testament wordt zo rechtstreeks en hartgrondig uiting gegeven aan de haat tegen de vijanden:

'Zou ik niet haten, HEER, die u haten,
en aan wie tegen u opstaan, geen enorme hekel hebben?
Ik haat hen met een volkomen haat,
tot vijanden zijn zij voor mij.'

U hebt gelijk, nee, die woorden neem je niet zomaar op de lippen, maar om ze nu direct ook maar te schrappen? De paus deed dat: Paus Paulus VI. Het is te begrijpen, helemaal in deze tijd, waarin met regelmaat gesuggereerd wordt dat haat bij godsdienst hoort. Talloze daden en woorden van geweld, die dagelijks een schaduw werpen over onze samenleving. en die gedekt worden met een religieuze legitimatie. Dan dient een paus toch het goede voorbeeld te geven. Het zijn woorden, zou je zeggen, die ook niet erg passen bij andere passages uit de Schrift, bij dat verhaal van Messias Jezus. Hoe is deze uitspraak te rijmen met essentiële elementen van *zijn* verhaal: het spreken over verzoening, de oproep tot het liefhebben van je vijand, het schenken van vergeving?

4. Als de belangrijkste wortels van geweld hebzucht, jaloezie en haat zijn, dan is de meeste van deze drie de haat. In dit licht gezien lijken we hier van doen te hebben met dubieuze en verwerpelijke uitspraken. 'Lijken', zeg ik niet voor niets, want we moeten vanmorgen ook samen constateren of dat ook zo is.

Nu kan je je natuurlijk door je eerste emotie met betrekking tot deze verzen laten bepalen, maar of dat de goede weg is? Wat ik vanmorgen met u wil doen, is toch met name naar dat 'lelijke stuk', die verzen 19-22, kijken. Dat moet kort. Misschien kunnen we er binnenkort nog een keer in een leerhuis wat langer naar kijken, omdat er zoveel over deze Psalm te zeggen is. Maar vanmorgen wil ik mij tot die moeilijke woorden beperken. Woorden die een dissonant lijken te vormen in het geheel van deze psalm. Aan de ene kant die prachtige – ontroerende zou ik zelfs wel willen zeggen – woorden aan het begin: 'Here, 'Gij doorgrondt en kent mij', maar aan de andere kant die haatdragende:

'Zou ik niet haten, HEER, die u haten,
en aan wie tegen u opstaan, geen enorme hekel hebben?
Ik haat hen met een volkomen haat,
tot vijanden zijn zij voor mij.'

Dat is toch een verschil van dag en nacht. Dat botst vreselijk met elkaar! 'Dat past toch ook niet bij elkaar.' Gemeente, dan zijn we eigenlijk direct ook bij de clou van de Psalm. Want om die botsing, om die spanning gaat het hier nu net.

Waar het in heel in die eerste achttien verzen om en over gaat? Om 'ik en jij', 'ich und du' om het met de joodse filosoof en theoloog Martin Buber te zeggen. In het kader van deze psalm is het misschien beter om te zegen: 'du und ich', 'Gij en ik'. In die relatie ziet hij zich, en in die relatie weet hij zich gekend. Hij, de Eeuwige, weet alles van hem, kent heel zijn doen en laten. Zou hij een poging willen ondernemen om aan Hem te ontsnappen, Jona weet daar alles van, dan zou hem dan niet lukken. Hij zou, waar hij ook maar naar toe zou gaan, overal zou hij God tegen het lijf lopen. En zou hij proberen gebruik te maken van het duister van de

nacht, dan zou ook dat geen zin hebben, want 'de duisternis verduistert niet voor U' (v. 12). En als hij dan – na die nacht – ontwaakt, dan is hij nog bij Hem (v. 18b).

5. Maar wat is nu het geval? Dat is, dat er meer is dan 'ik en Gij', dan 'Gij en ik'. Boosdoeners en mannen des bloeds zitten daartussen. De bidder heeft dat op dezelfde manier ook tot uitdrukking gebracht. Hoort u maar in vers 19:

'God, wil de boosdoener doden,
mannen de bloeds, wijkt van *mij*.'

Ziet u, het begint met *God*, en het eindigt met *mij*. En daartussen zitten de boosdoeners en de mensen die bloed vergieten. Kijk, daar gaat het nu om, dat zij daartussen zitten. Dat hoorde je in dat grote voorstuk niet, maar dat hoor je nu.

Wat hij nu doet? Dat is God vragen of Hij de boosdoeners eruit wegwerkt, en de mannen des bloeds oproepen om van hem terug te wijken. En zichzelf? Hij laat horen dat hij volkomen afstand neemt van de mensen die zich tegen God gekeerd hebben. Hij wil er geen twijfel over laten bestaan, mocht dat (door God) gedacht worden, dat hij niets op heeft met de mensen die zich tegen God opstellen. Hij haat ze met een volkomen haat. Het is de haat, waar ook in Psalm 26 over gesproken wordt: 'Ik haat het gezelschap van de boosdoeners, en bij de goddelozen zit ik niet neer.' Dat is wat hij wil laten horen; dat hij niet in dat gezelschap wil verkeren.

6. Die felheid, die haat heeft deze psalm in zijn geheel voor menigeen onzingbaar gemaakt. Me dunkt ten onrechte, als we bedenken dat haten hier de betekenis heeft van 'volstrekt geen omgang willen hebben met (iemand)'.
Deze lelijke verzen mogen een schokeffect hebben. Ze mogen ons vreselijk storen, wie de psalm daarom niet wil zingen, heeft die eerste achttien verzen toch niet goed begrepen, want die gaan niet zozeer over onze biologische presentie en wording zoals vaak gedacht wordt, maar die gaat vooral over onze morele existentie.

We kunnen voor deze God met zijn Naam die we als eerste in de psalm mogen horen: JHWH, dat is 'Ik ben met jou', we kunnen voor deze God niet bestaan, als wij niet tegen het onrecht in ons midden (!) ingaan! *Daar* ligt het punt van deze psalm!

We kunnen voor deze God met zijn Naam die we als eerste in de psalm mogen horen: JHWH, dat is 'Ik ben met jou', we kunnen voor deze God niet bestaan, als wij niet tegen het onrecht in ons midden (!) ingaan! *Daar* ligt het punt van deze psalm!

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

*Zondag Trinitatis, 3 juni 2007
Bethelkerk, Den Haag-Loosduinen
ds. Nico Riemersma*